

Отже, предметом нашого наукового інтересу є покарання за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 111-1 КК – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, яке передбачається як основний або додатковий вид покарання в межах санкцій вказаної норми. При чому, у ч. 1 та ч. 2 ст. 111-1 КК позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю є основним видом покарання, у ч.ч. 3 – 8 ст. 111-1 КК – додатковим. Але у всіх випадках розмір аналізованого покарання є незмінним: від 10 до 15 років.

Зважаючи на особливі умови воєнного стану, в якому вже кілька місяців живе Україна, на особливу роль осіб, які вчиняють колабораційну діяльність у різних її формах, передусім тих, що описані в ч. 3 ст. 111-1 КК (мова йде про пропаганду в закладах освіти), на можливий потужний вплив осіб, які виконують функції держави і провадять таку незаконну діяльність, на недостатньо стійко сформовану свідомість учнів та студентів, ми вбачаємо за необхідне встановити необмежені терміни призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у разі вчинення колабораційної діяльності у таких випадках: а) протягом дії воєнного чи надзвичайного часу, б) стосовно осіб, які є представниками органів державної влади, здійснюють організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські обов'язки, в) якщо прояви колабораційної діяльності спрямовані на школярів чи студентів.

Висновок. За наявності зазначених обставин пропонується позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне та додаткове покарання призначати без обмежень у часі, тобто довічно.

Вікторія Мозоль*

ВОЄННИЙ ТА ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН: ПОНЯТТЯ, ВІДМІННІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Протягом свого існування людство завжди використовувало війну як дієвий, але в той же час і безжалюгідний спосіб вирішення конфліктів, чи досягнення своїх політичних, економічних потреб. За свідченнями вчених у світі за його історію було спричинено більше ніж 15 тисяч війн, які забрали мільярди людських життів [1].

Війна та бойові дії радикально впливають на всі соціальні процеси, у тому числі криміногенні. Закономірністю розвитку злочинності у воєнний час є: зміна структури, підвищення суспільної небезпеки злочинності та посилення її латентності. Жорстокість війни, суб'єктивне зменшення цінності людського життя та здоров'я продукує насильницькі злочини. Матеріальні труднощі, пов'язані з бойовими умовами, послаблення охорони матеріальних цінностей, безпеки мирного населення – усе це сприяє вчиненню корисливих злочинів, мародерства. На сьогодні тема мародерства є актуальною, адже українці зіштовхнулися з проблемою збереження свого майна під час війни. Мародери розкрадають майно жителів міст, які покинули місце свого проживання, рятуючись від обстрілів та бомбардувань. Крадії «працюють» в оселях громадян прямо під час обстрілів. Перевтома та збільшення насиченості джерелами підвищеної небезпеки (зброєю, бойовою технікою) на тлі зменшення цінності людського життя та здоров'я сприяє підвищенню рівня необережної злочинності [2, с. 31].

Сьогодні для нашої країни настав надскладний час. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 в країні введено воєнний стан. Незаконне вторгнення Російської Федерації в Україну – це беззаперечний злочин, проте слід розібратися за який саме воєнний чи військовий злочин буде нести відповідальність агресор, адже різниця між цими двома поняттями досить суттєва.

* Старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності та запобігання корупції навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

Воєнний злочин – порушення законів та звичаїв війни. Воєнні злочини належать до сфери виключно міжнародного кримінального права. Загальний перелік воєнних злочинів закріплений у Статуті Міжнародного кримінального суду (Римський статут). Українське законодавство не містить визначення поняття «воєнний злочин». Попри відсутність законодавчого визначення воєнних злочинів, деякі з тих, що передбачені КК, є саме воєнними, а не військовими, злочинами, а саме: мародерство (стаття 432 КК); насильство над населенням у районі воєнних дій (стаття 433 КК); погане поводження з військовополоненими (стаття 434 КК); незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними (стаття 435 КК) [3].

Міжнародним правом встановлена не тільки особиста відповідальність за воєнні злочини, а також командна відповідальність. Командир певного військового об'єднання несе відповідальність за порушення його підлеглими норм міжнародного гуманітарного права у тому випадку, якщо він володів інформацією про можливість вчинення ними правопорушень, проте не приклав зусиль для їх попередження чи припинення згідно статті 86 І протоколу до Женевських конвенцій 1949 року.

Термін давності не застосовується до воєнних злочинів та злочинів проти людства та людяності, що закріплено у Конвенції ООН «Про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства» від 1968 року та Конвенції держав-учасниць Ради Європи «Про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів».

Міжнародний кримінальний суд (МКС) – міжнародний судовий орган, який розглядає справи у притягненні осіб за вчинення злочину геноциду, воєнних злочинів і злочинів проти людяності. Заснований на основі Римського статуту, прийнятого в 1998 році. Існує з липня 2002 року. МКС розташований у місті Гаазі, однак проте за бажанням Суду засідання можуть проходити у будь-якому місці [4].

Прокурор Міжнародного кримінального суду в Гаазі Карім Хан проголосив, що робота зі збору доказів розпочалася. У заяві перелічені назви 39 країн, які звернулися до МКС, і викладені копії звернень, зокрема, спільного від 38 країн, серед яких Велика Британія, Австрія, Чехія, Канада, Польща; і окремо звернення Литви.

З початку масштабного вторгнення російських військ в Україну до початку доби 18 квітня загинули 2072 мирні жителі, у тому числі 169 дітей, заявили у Верховному комісаріаті ООН з прав людини. Ще 2818 людей зазнали поранень, зокрема 272 дитини.

Найбільше жертв на Донбасі, де загинули 732 людини. На територіях, що контролювалися на момент початку війни Україною, загинули 653 людини, 79 були вбиті на території, контрольованій угрупованнями «ДНР» та «ЛНР». В ООН наголошують, що реальна кількість жертв може бути вищою – через бойові дії, що тривають, верифікована інформація з місць надходить із затримками [5].

Згідно з даними Офісу Генерального прокурора в Україні станом на 8 травня 2022 р. зареєстровано 10373 злочинів (порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК); планування, підготовка або розв'язання та ведення агресивної війни (ст. 437 КК); пропаганда війни (ст. 436 КК) та інші, 4945 злочинів проти національної безпеки (посягання на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК); державна зрада (ст. 111 КК); диверсія (ст. 113 КК) та інші. Загинуло 225 дітей, поранено 413. Зафіксовані також чисельні випадки руйнувань житлової інфраструктури, вбивств мирних жителів та мародерства з боку російських військових на захопленій українській території [6].

Військовий злочин – суспільно небезпечне винне діяння при несенні служби у конкретній армії конкретної країни. Відповідно до КК України (розділ XIX) військові кримінальні правопорушення – це кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів.

До особливих ознак вказаних злочинів, ми можемо віднести: об'єкт – встановлений порядок проходження військової служби та суб'єкт – військовослужбовці ЗСУ та

інших державних органів. У XIX розділі Кримінального кодексу (статті 402 – 433) вказано 9 груп військових кримінальних правопорушень:

1. Проти порядку підлеглості та військової честі.
2. Проти проходження військової служби.
3. Проти порядку користування військовим майном та його збереження.
4. Проти порядку експлуатації військової техніки.
5. Проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб.
6. Проти встановленого порядку збереження військової таємниці.
7. Військові посадові кримінальні правопорушення.
8. Проти порядку несення служби на полі боя та в районі військових дій.
9. Кримінальні правопорушення, відповідальність за які передбачена міжнародними конвенціями [3].

Отже, військові злочини – це злочинні діяння, передбачені саме КК України, відповідно до якого за них несуть відповідальність військовослужбовці: Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, інші особи, визначені законом.

Підсумовуючи, можна сказати, що воєнні злочини вчиняються виключно на війні, а військові злочини вчиняються виключно у війську. За злочини, вчинені під час війни Російської Федерації проти України, країна-агресор понесе відповідальність саме за воєнні злочини.

Список використаних джерел:

1. Розмежування понять воєнний та військовий злочин. URL: mil.in.ua/uk/blogs/rozmezhuвання-ponyat-voєnnij-ta-vijskovij-zlochyn/ (дата звернення 08.05.2022).
2. Джужа О.М. Гаркуша А.В. Актуальність кримінологічного дослідження екстремальних умов (ситуацій), що сприяють злочинності під час проведення Антитерористичної операції. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 27 – 36. URL: elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/865/1/5.pdf (дата звернення 08.05.2022).
3. Кримінальний кодекс України від 05 квіт. 2001 № 2341-III URL: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 08.05.2022).
4. Що таке воєнний та військовий злочин. Відповідальність. URL: jurliga.ligazakon.net/ru/news/209975_shcho-take-vonniy-ta-vyskoviy-zlochyn-vdpovdalnst (дата звернення 08.05.2022).
5. Ukraine: Behng the numbers. URL: <https://www.ohchr.org/en> (дата звернення 08.05.2022).
6. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення 08.05.2022).

Тетяна Мох*
Софія Храмова**

КРИМІНОГЕННА СИТУАЦІЯ В КРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Українська держава переживає нелегкі часи, пов'язані загостренням ситуації у країні та введенням військового стану, реформуванням економіки, боротьбою з криміналізацією, яка становить особливу загрозу суспільству.

Причинами ускладнення криміногенної ситуації впродовж усього періоду існування України як незалежної держави є передусім перманентна економічна криза, що

* Викладачка кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ.

** Курсантка Одеського державного університету внутрішніх справ.